

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
e-post ku.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm den 25 augusti 2016

Remissvar avs. förslag till lag om ändring i lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt

Inledning

Detta remissyttrande avger jag i egenskap av regissör, med uttalade konstnärliga ambitioner och med erfarenheter från två år som Sveriges första barnfilmambassadör. Som filmambassadör är min främsta uppgift är att höja barnfilmens status i Sverige och möta både barn och vuxna om filmupplevelser.

Jag välkomnar att regeringen ser över lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt och att de förslag som läggs fram sker med utgångspunkt i barns rätt till informationsfrihet. Det är emellertid olyckligt att andra nödvändiga reformer för att ytterligare säkra barns rätt till informationsfrihet saknas helt i promemorian. Hit hör hur den statliga förhandsgranskningen av barnfilm bör vara beskaffad, och för det fall förhandsgranskningen kvarstår hur domstolsprocesser kring åldersgränser ska hanteras. Båda frågorna är intimt kopplade till barns rätt till informationsfrihet. Det är min övertygelse att reformer är nödvändiga för att i betydligt högre grad uppfylla grundlagens intentioner om barns rätt till informationsfrihet.

Om åldersgränser - ersätt förhandsgranskning med ett system av rekommendationer

Förhandsgranskning av film för offentlig visning utgör ett undantag från censurförbudet i Yttrandefrihetsgrundlagen. Undantaget motiveras av barns rätt till skydd mot material som kan vara till skada för välbefinnandet. Barns rätt till skydd ska vägas mot barns rätt till informationsfrihet. Informationsfriheten som tillkommer alla barn är en grundlagsskyddad frihet som enbart får begränsas i undantagsfall och endast i den utsträckning det är nödvändigt i förhållande till ändamålet. Ett rimligt krav torde vara

att det är det enda möjliga alternativet. Förbudets existens, dvs. nödvändigheten, kan ifrågasättas redan på den grund av att samma film kan idag visas för olika publik beroende på det medium den visas ifrån. En film som får 15-årsgräns kan alltså ses av yngre barn i t.ex. TV, DVD eller skolbio. För filmupplevelsen finns dock inga skillnader i vilket medium den ses.

Min senaste film, "flickan mamman och demonerna", en berättelse om barnets kärlek till en psykotisk förälder, fick inledningsvis 15-årsgräns av Statens medieråd och illustrerar det orimliga i förhandsgranskningen. Statens medieråds beslut undanröjdes av Förvaltningsrätten. I sin motivering anförde förvaltningsrätten att "*filmen kan stärka barn i utsatta situationer och ge barn ökad insikt om och förståelse av den värld vi lever i (...) Vid en avvägning mellan å ena sidan intresse av att skydda barn och å andra sidan barns rätt till informationsfrihet bedömer förvaltningsrätten att filmen inte kan vara till skada för välbefinnandet för barn som är elva år uppåt*". SVT köpte filmrättigheterna inför filmproduktionen, och den kommer sändas där inga åldersgränser råder vid. Förlagan/Pjäsen med samma berättelse har spelats i flera år som teaterpjäs för barn från 7 år i offentliga visningar, från 1998/Unga Klara och för skolklasser från sju år samt familjeföreställningar. Sedan 1996 har jag, som Professor i regi för Dramatiska Institutet/konstnärliga Högskolan, också undervisat många yngre konstnärer i skapade och berättande för barn. En djupare research ingår i metoden.

En omedelbar effekt av en sådan förhandscensur är att filmskapandet för yngre barn med dramatiskt/angeläget ämne blir oattraktivt. Filmutbudet domineras idag helt av en annan typ av underhållning än en film som har som syfte att t.ex. berätta om barnets kärlek till en psykotisk förälder. Den utmanar ju vuxnas handfallenhet och är vuxenkritisk för barn. Något den kommersiella produktionen inte har råd att vara.

Det finns inget som talar för att skydd för barnets välbefinnande endast kan garanteras genom statlig förhandsgranskning. Förhandsgranskning av barnfilm har sin grund i FN:s barnkonventions formuleringar om att obehagliga medieupplevelser kan "vara skadliga för välbefinnandet" (Art 17). Konventionsstaterna ska "uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd [välbefinnande]". Barnkonventionen ställer dock inga krav på statlig

förhandsgranskning. Regeringens utredare konstaterade i samband med avskaffandet av vuxencensuren att självreglering liksom andra åtgärder såsom upprättande av etiska regler, skapande av varningssystem eller filtersystem som begränsar barns tillgång till visst innehåll är väl förenlig med de uttalanden som gjorts i anslutning till barnkonventionens tillämpning och har visat sig vara framgångsrikt i vissa branscher (Att skydda barn och unga mot skadlig mediepåverkan, SOU 2009:51)

Jag föreslår ett avskaffande av förhandsgranskningen och att det ersätts med att t.ex. ett medieråd gör en insats på receptionsforskning som för närvarande är obefintlig för film och barn, och att ett system av rekommendationer och analyser ges till föräldrar som stöd.

Om domstolsregler - se över Statens medieråds talerätt

Dagens system med förhandsgranskning medför betydande problem med återkommande överklaganden av myndighetsbeslut och långvariga domstolsprocesser. Följden är att vissa filmer, inte minst med en målgrupp kring 11-15 år, får åldersgränsen fastställd långt efter filmens premiär. I somliga fall rentav efter att den lämnat biografrepertoaren.

Domstolsprocessen kring min senaste film, "flickan mamman och demonerna", är ett typexempel som illustrerar det orimliga i nuvarande reglerna, vilket också leder till att tillgången till film för barn under femton minskas. Strax före premiären av filmen, mars 2016, meddelade Statens medieråd att den fastställt 15-årsgräns. Beslutet överklagades till förvaltningsrätten i Stockholm. Genom en dom den 5 april 2016 beslöt förvaltningsrätten att godkänna filmen för visning med 11-årsgräns bl.a. med motivering att "*filmen kan stärka barn i utsatta situationer och ge barn ökad insikt om och förståelse av den värld vi lever i*". Statens medieråd klagade till kammarrätten som nekade prövningstillstånd den 22 april och därefter till Högsta förvaltningsdomstolen, som nekade prövningstillstånd den 27 maj 2016. Följden av den långdragna processen blev att 15- årsgränsen kom att gälla under större del av den tid filmen visades på biograf.

Domstolsprocesser är därtill en mycket kostsam historia i synnerhet för mindre resursstarka distributörer och regissörer, om man som jag själv gått in och

delfinansierat filmen, en film om ett tabu, psykisk sjukdom och som tävlar med de stora underhållande barnfilmerna med sina kaskader av filmtekniskt resurser som Harry Potter m.fl. Den allvarligaste effekten är på den svenska filmproduktionen som ju redan ser accepterade stereotyper med action och splatter som den vanligaste barnunderhållning. Medan dramatiska realistiska skildringar anses, som i min film vara den mest oroande! Den lågmält berättande barnfilmen anses alltså skadlig. Därmed stimuleras inte unga filmskapare till att skapa nytt för yngre barn.

Sammanfattningsvis drabbar osäkerheten och förhållande under domstolsprocessen inte minst barnpubliken. Det kan inte anses vara i enlighet med barns och ungas rätt till informationsfrihet. Det kan vidare ifrågasättas om den i någon väsentlig grad är till fördel för barns och ungas skydd mot material som kan vara skadligt för välbefinnandet.

Därför krävs en alternativ ordning till Statens Medieråds nuvarande regler om talerätt. I detta avseende bör regeringen se över reglerna om myndighetens talerätt i promemorians fortsatta arbete.

Avslutningsvis väckte statens medieråds förbud och process en mediedebatt kring filmen "flickan mamman och demonerna". Myndighetens agerande har skrämmt vissa föräldragrupper att utan att de sett filmen agera för att stoppa filmen för skolbiovisningar, (t.ex. i Jokkmokk i oktober ett samhälle med ytterst lite kulturarrangemang för yngre barn). Detta ska ses mot bakgrund av att i samhället har debatten om att skydda barn från viss kultur detta år visat på en missuppfattning, att vi kan veta hur barn blir rädda och av vad. Krav från föräldragrupper har i år kommit på att stoppa "Alfons Åbergs drömmar" för barn på förskola, och pjäsen Medeas barnskriften 1975 - , en pjäs på tema skilsmässa, fick en föräldragrupp att stoppa och att ställa in sina föreställningar för Länsteatern i Örebro. Argumenten är samma, det kan komma att skrämra. De som drabbas är hela barnpublik.

Suzanne Osten

Filmambassadör, regissör och professor, författare och dramatiker,
Hedersdoktor i Lunds universitet, ledare av unga klara, Stockholm
fr 1975-2014

